
Долматова Н. І., Слищенко Т. А., Скорченко І. В., Іванова Т. Д.

Наукова бібліотека, Український державний університет науки і технологій
(м. Дніпро, Україна)

СТВОРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ШЛЯХОМ АКТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ НАУКИ І ТЕХНОЛОГІЙ)

В роботі розглядаються питання актуалізації комплектування фондів в складних умовах сьогодення. Увагу зосереджено на вилученні морально-застарілих видань, а особливо тих, що несуть ворожий інформаційний вплив на суспільство, пропагують насильство та агресію.

Ключові слова: університетська бібліотека; УДУНТ; бібліотечні фонди; репозитарій; відкритий доступ; користувачі; рекомендації МОН

Dolmatova N. I., Slyshchenko T. A., Skorchenko I. V., Ivanova T. D.

Scientific Library, Ukrainian State University of Science and Technologies (Dnipro, Ukraine)

CREATION OF ECOLOGICAL DOCUMENTARY SPACE BY UPDATING LIBRARY FUNDS (FROM THE EXPERIENCE OF WORK OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE UKRAINIAN STATE UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGIES)

The paper deals with the issues of updating the acquisition of funds in difficult conditions. Attention is focused on the withdrawal of obsolete publications, especially those that have a hostile informational impact on society, promote violence and aggression.

Keywords: university library; USUST; library funds; repository; open access; users; recommendations of the Ministry of Education and Culture

Бібліотечно-інформаційна спільнота України повинна захищати права на найвищі людські цінності, демократичні права для себе та інших, цінувати різноманіття культур, підтримувати національну освіту і науку. Сьогодні, коли відбувається повномасштабна військова агресія росії проти України, що супроводжується численними злочинами проти людяності з боку російського військово-політичного керівництва, важливого значення набуває захист користувача бібліотеки від ідеологічної спадщини російської федерації та припинення возвеличення російської культури в українському просторі. Звільнення від цього спадку бібліотек як закладів забезпечення користувачів правдивою інформацією є частиною незворотності так тяжко вистражданих українським народом змін та європейського розвитку нашої держави.

Питання здобуття чистоти, *екологічності бібліотечних фондів* українських бібліотек гостро стоїть на порядку денному, що є абсолютно природним і вмотивованим та може бути досягнуто шляхом їх актуалізації. У квітні 2022 року в Україні було створено Раду з *розвитку бібліотечної сфери*, яка врегульовуватиме питання функціонування українських бібліотек під час війни. У травні ми отримали «Рекомендації Міністерства культури та інформаційної політики України щодо *актуалізації бібліотечних фондів* у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України» (далі Рекомендації).

В Рекомендаціях наголошується, що бібліотечні ресурси, як складова інформаційних ресурсів держави, потребують особливої уваги, а також розвитку і захисту, зокрема і від поширення ворожих інформаційних впливів. Головним чинником досягнення їх *екологічності* (чистоти в широкому сенсі) є повна відмова від комплектування бібліотечних фондів російськими та російськомовними виданнями, зокрема такими, що мають походження або виготовлені та/або ввезені з території держави-агресора й тимчасово окупованої території України. При тому *актуалізація бібліотечних фондів* має відбуватися виважено, з урахуванням виду бібліотеки, і з застосуванням індивідуального підходу до кожного документа, який зберігається в її фонді.

За попередніми оцінками директорки Українського інституту книги Олександри Коваль, загальна кількість книг, які мають прибрати з бібліотечних полиць України, складає близько 100 мільйонів примірників.

Першочергово рекомендовано вилучати книги з антиукраїнським змістом та імперськими наративами, пропагандою насильства, проросійською й шовіністичною політикою. На другому етапі – вилучати книжки сучасних російських авторів, видані в росії після 1991 року. Також рекомендовані до списання автори, зміст творів яких несе пропаганду ворожнечі, війни, прославлення руських як «старших братів» та підкреслення меншовартості українців, заклики до знищення українського народу та культури й т. ін. Ці та подібні до них видання слід виключати з фондів щоб очистити їх, створити в бібліотеках України *екологічний документальний простір*. Але можливі й виключення. Це – деякі видання, які містять певні цікаві для вивчення документи, їх можливо залишити в одному примірнику, у книгосховищі, для подальшого вивчення істориками, філософами, соціологами, філологами або іншими науковцями.

У кожній бібліотеці є російськомовні видання, а в деяких бібліотеках їх до 70 відсотків. Це багато.

Але, є винятки. Так, наприклад, за специфікою профілю нашого вишу (залізнична та металургійна тематика) більша частина літератури для навчального процесу була надрукована російською мовою у видавництвах «Транспорт», «Маршрут» та інші. Деякі навчальні видання і досі користуються попитом серед студентів та науковців.

Керуючись наказами та рекомендаціями, де вже більш чітко роз'яснено, яку літературу треба вилучити з бібліотечних фондів, ми почали робити це більш активно.

Влітку 2022 р. було проведено аналіз надходження літератури до фонду Наукової бібліотеки УДУНТ з 2000 по 2022 рік, який показав, що за цей час отримано понад 18 тисяч документів (друкованих та електронних), з них 12 769 примірників українською мовою (що становить 70 %) та 5 580 примірників російською (30%), що свідчить про вірне спрямування сучасного комплектування. Однак, якщо брати кількість літератури минулих (1970-1990) років, то тут переважною частиною фонду є видання російською, що потребує критичного перегляду та часткового вилучення. За 2-й квартал 2022 р. бібліотечні фахівці переглянули майже половину книжкового фонду, звільнили абонементи від більшості російськомовних видань, на списання відібрали понад 15 тис. примірників застарілої та вже неактуальної літератури.

Процедура списання документів з фондів бібліотек державної власності визначена Порядком списання об'єктів державної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2007 року № 1314 (із наступними змінами).

Інформація про списані видання (бібліографічні записи) вилучається з карткових та електронних каталогів. Наші фахівці розпочали окремий службовий облік документів, списаних, згідно Рекомендацій, у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, з метою подальшого врахування при поповненні бібліотечних фондів за рахунок відповідних бюджетних програм.

Війна з російським агресором та необхідність продовження освітніх процесів в Україні за умов воєнного стану терміново потребують заходів із подолання кризи доступності освітніх ресурсів. Один зі шляхів інформаційної підтримки вищої освіти є програма «Цифрова освіта України», створена задля інформаційної підтримки студентів під час дистанційного, змішаного або онлайн навчання.

Співробітники нашої бібліотеки продовжують працювати у цьому напрямі:

проводять моніторинг репозитаріїв ЗВО зі спорідненими спеціальностями з метою пошуку нових навчальних матеріалів;

поповнюють Електронний архів (репозитарій) УДУНТ навчальними посібниками, підручниками відкритого доступу <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/>;

вносять до Електронного каталогу навчально-методичні видання відкритого доступу викладачів і науковців нашого університету <http://ecat.diit.edu.ua>.

Працює «Закон про мову», змінюються потреби користувачів, і ми сподіваємось, що значно зросте кількість україномовних видань, в тому числі профільної навчальної літератури; бібліотечні фонди поповняться новими книжками, а українська держава і органи місцевого самоврядування мають цьому посприяти.

Завдяки актуалізації бібліотечних фондів та вилученню багатьох застарілих російськомовних видань в бібліотеках України буде створено новий *екологічний документальний простір*.